

of state debt and its impact on the security of the national economy are analyzed. The main paradigms of representatives of different economic schools for this phenomenon are highlighted. It is noted that the scientists of the classical school of political economy were of the opinion that state borrowings were a negative factor of the impact on the economy, whereas the supporters of the Keynesian paradigm believed that government borrowings should be carried out in order to expand the aggregate demand in the economy, since the public price of unemployment was much higher than the cost of the debt burden, and the scientists of the neoclassical school believed that the increase of taxes and state debt had the same impact on the economy. It is noted that, on the one hand, state debt as a tool of state influence on the economy is considered as a negative factor, but on the other hand, the theory of the necessity of state regulation of the economy that allows the use of state borrowings prevails. It is indicated that state debt is the main indicator of debt security of the state. Therefore, the system of the state debt management should be built with the obligatory consideration of the safe level of state debt security, because only effective debt policy can increase the level of debt security, maintain the stability of the financial system of the country and protect its national interests.

The author has developed her own vision of the essence of debt security of the state in the context of such approaches as: an element of economic security; admissible level (security level) of state debt; the ability to ensure security of the debt management system, in particular, the effective use of the attracted financial resources and the optimal balance between the components of state debt.

Key words: *economic security, debt security, state debt, state borrowings, debt security index, state debt level.*

Стаття надійшла 22 грудня 2017 р.

УДК 336.71(477)

**О. В. Горалько,
І. Б. Висоцька**

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Розглянуто специфіку функціонування банківської системи України. Проаналізовано основні показники діяльності банківських установ у сучасних умовах. Виокремлено зміни, які відбулись у банківській системі після проведення націоналізації наприкінці 2016 року одного зі системно важливих банків держави. З'ясовано актуальні проблеми розвитку банківської системи з питань капіталізації та виконання графіка підвищення розміру статутного капіталу і запропоновано заходи щодо їх вирішення.

Ключові слова: *банк, банківська система, ліквідація, реорганізація, капіталізація, мінімальний обсяг статутного капіталу банків.*

Постановка проблеми. Ефективне функціонування банківської системи свідчить про стабільний рівень розвитку національної економіки країни. Але, на превеликий жаль, нині банківський сектор перебуває у складному становищі через: воєнні дії у Східному регіоні; значну девальвацію національної грошової одиниці; зниження довіри до банківського сектора; масовий відтік депозитів; зниження кредитоспроможності позичальників; низьку якість кредитів; велику кількість прострочених кредитів тощо. Тому питання поліпшення стану банківської системи є на сьогодні вкрай важливим і потребує нагальних дій щодо його вирішення.

Стан дослідження. Вагомий внесок у вивчення та дослідження особливостей функціонування банківської системи України зробили вітчизняні науковці, з-поміж них О. Барановський, О. Вовчак, В. Гесць, О. Дзюблюк, В. Коваленко, О. Колодізев, Ю. Колобов, В. Кравець, І. Лютий, Ю. Холодна та ін.

Метою статті є дослідження сучасного стану та розвитку банківської системи України.

Виклад основних положень. Станом на 01 січня 2017 року 96 банківських установ мали ліцензію Національного банку України на здійснення банківської діяльності. За 2014–2016 рр. кількість платоспроможних банківських установ скоротилась на 51, а кількість банків, що перебувають у стадії ліквідації, збільшилась на 63 (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка зміни кількості банків за 2014–2016 рр. [2]

Кількість банків	2014	2015	2016
Платоспроможні	147	117	96
– зміна	(-33)	(-30)	(-21)
Державні	7	7	6
– зміна	(0)	(0)	(-1)
Іноземні	25	25	25
– зміна	(0)	(0)	(0)
Приватні	115	85	65
– зміна	(-33)	(-30)	(-20)
Неплатоспроможні	16	3	4
– зміна	(16)	(-13)	(1)
У стадії ліквідації	21	64	84
– зміна	(19)	(43)	(20)

Зважаючи на затверджений НБУ графік збільшення мінімального обсягу статутного капіталу банків, надалі можна очікувати нових випадків самоліквідації комерційних банків в Україні. Нагадаємо, згідно з Постановою правління НБУ № 242 від 07.04.2016 р., станом на 11.07.2017 р. мінімальний обсяг статутного капіталу банку має бути не меншим за 200 млн грн. До 11.07.2018 р. його обсяг має бути збільшений вже до 300 млн грн. Збільшення мінімального обсягу статутного капіталу банківських установ триватиме щорічно до 500 млн грн. станом на 11.07.2024 р. [1].

Як видно з таблиці 2, існує велика ймовірність того, що майже дві третини банківських установ не зможуть виконати графіки підвищення розміру статутного капіталу.

Ця ситуація призведе до пришвидшеної ліквідації невеликих банківських установ або до їхньої реорганізації. На нашу думку, збільшення статутного капіталу є позитивним моментом, оскільки дасть можливість банкам підвищити їхню фінансову стійкість та зменшити ризики їхньої діяльності.

Таблиця 2

Розмір статутного капіталу банків за графіком докапіталізації [4]

Розмір статутного капіталу	2014	2015	2016
Кількість банків, які мали банківську ліцензію.	163	120	100
Із них:			
статутний капітал менше ніж 120 млн грн	30	28	1
статутний капітал від 120 до 200 млн грн	46	30	42
статутний капітал від 201 до 300 млн грн	25	18	16
статутний капітал від 301 до 500 млн грн	21	13	11
статутний капітал від 501млн грн і більше.	41	31	30

Зменшення кількості банківських установ спричинило суттєве скорочення кількості відділень (рис. 1). За 2013–2016 рр. кількість структурних підрозділів банків зменшилась майже вдвічі, з 19,3 тис. од. у 2013 р. до 10,3 тис. од. у 2016-ому.

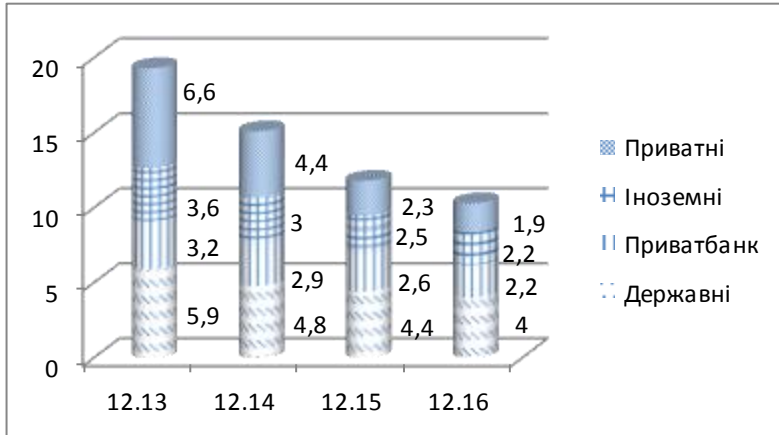

Рис. 1. Кількість структурних підрозділів банків, тис. од. [2]

Це, своєю чергою, зумовило падіння чисельності банківських працівників (рис. 2). За аналізований період вона скоротилась на 106,5 тис. осіб і на кінець 2016 року становила 140,1 тис. осіб.

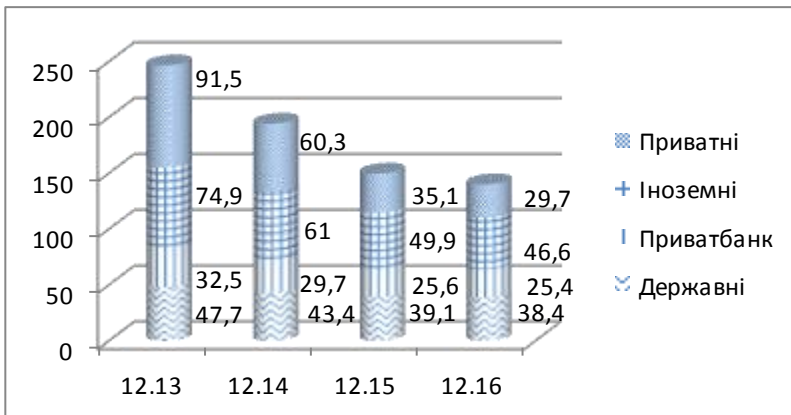

Рис. 2. Облікова кількість штатних працівників банків, тис. осіб [2]

Протягом 2016 року відбулись значні зміни у структурі власності банківської системи України через викуп 100% акцій ПАТ КБ «ПриватБанк» Міністерством фінансів України наприкінці грудня 2016 року (рис. 3).

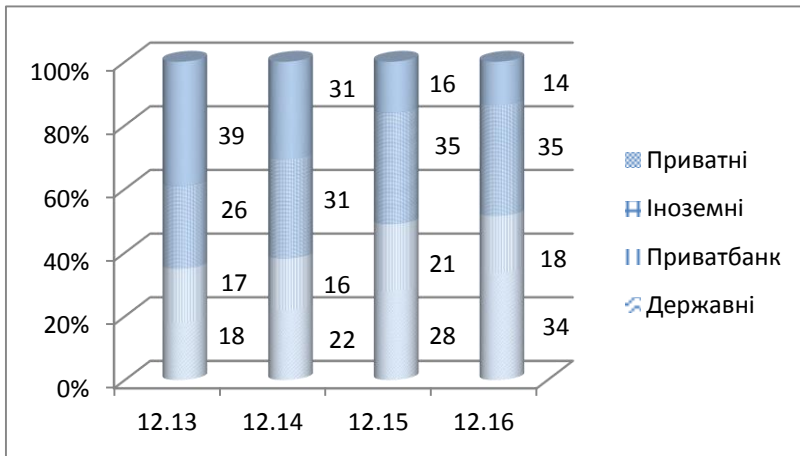

Рис. 3. Структура власності активів банківської системи України, % [3]

Станом на 01 січня 2017 року частка активів банків з державною участю становила 52% (станом на 01 січня 2014 року – 18%), банків з приватним українським капіталом – 14% (станом на 01 січня 2014 року – 56%), банків іноземних банківських груп – 35% (станом на 01 січня 2014 року – 26%). Така різка зміна пов'язана з тим, що до 2015 р. включно ПАТ КБ «ПриватБанк» належав до приватних банків, а з 2016 року – до державних.

Загальні активи банків збільшилися на 10,6%, чисті – практично не змінилися (+0,2%). Основна складова приросту загальних активів – збільшення портфеля ОВДП та похідних інструментів ПриватБанку внаслідок переходу банку до державної власності (рис. 4). Інші банки здебільшого кредитували юридичних осіб та вкладали ресурси в ОВДП. У 2016 році тривав негативний статистичний ефект від виведення банків із ринку [2].

За аналізований період у структурі чистих активів найбільше зросли вкладення в державні цінні папери (на 17,7 в.п.) та кошти у НБУ та інших банках (на 1,5 в.п.) (рис. 5).

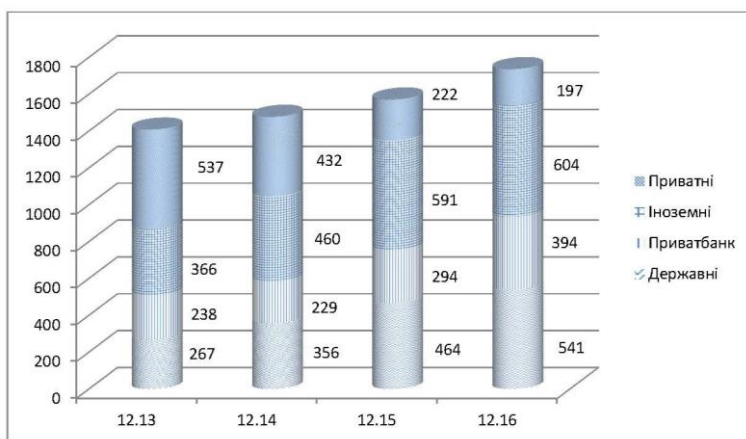

Рис. 4. Загальні активи за групами банків, млрд грн [2]

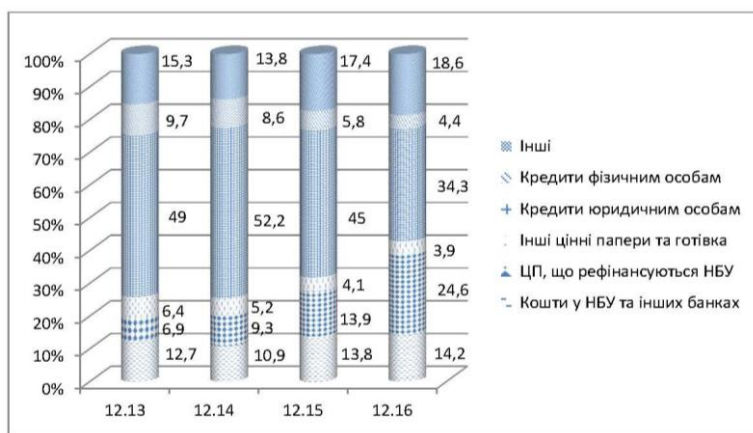

Рис. 5. Структура чистих активів сектора за складовими, % [2]

За 2013–2015 рр. середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті мала тенденцію до підвищення (з 17,20% у 2013 р. до 21,47% у 2015 р.), а у 2016 році знизилася до 17,70%.

Аналогічний показник для кредитів в іноземній валюті протягом 2013–2014 рр. підвищився з 8,20% до 8,30%, у 2015 році знизився до 6,88%, а у 2016 році знову підвищився до рівня 2013 року (рис. 6).

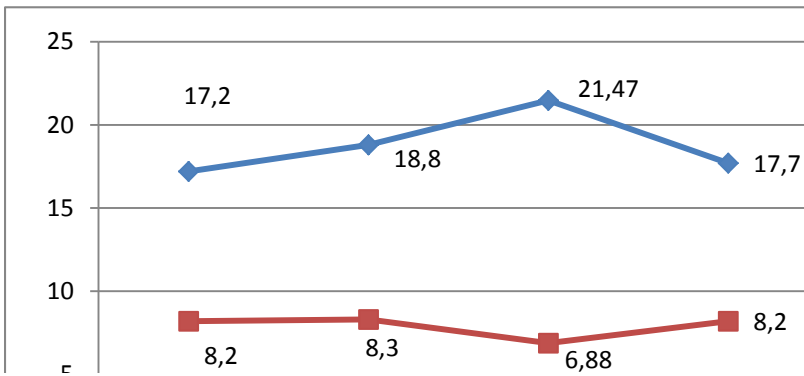

Рис. 6. Середні відсоткові ставки за кредитами в національній та іноземній валюті за 2013–2016 рр., % (складено за даними [1])

У 2016 році обсяг зобов'язань платоспроможних банків істотно не змінився (рис. 7). Нові депозити населення та бізнесу замінили кредити НБУ та частину субординованих боргів і міжбанківських кредитів, які було переведено у капітал [2].

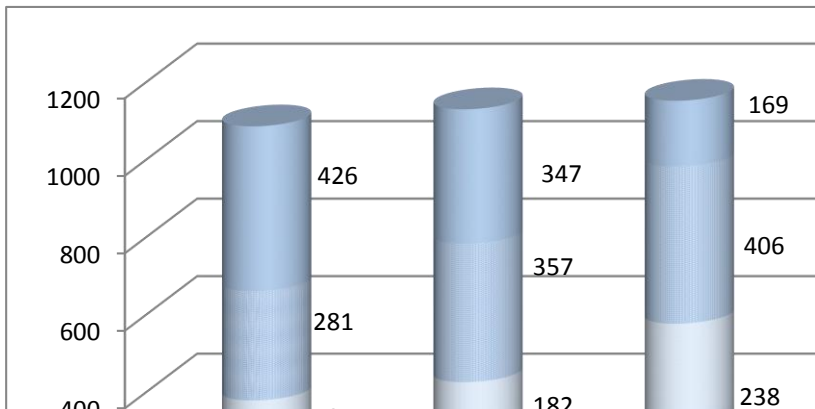

Рис. 7. Структура зобов'язань за групами банків, млрд грн [2]

Перехід ПАТ КБ «ПриватБанк» у власність держави призвів до того, що на кінець 2016 року частка державних банків у депозитах фізичних осіб становила 59% (рис. 8).

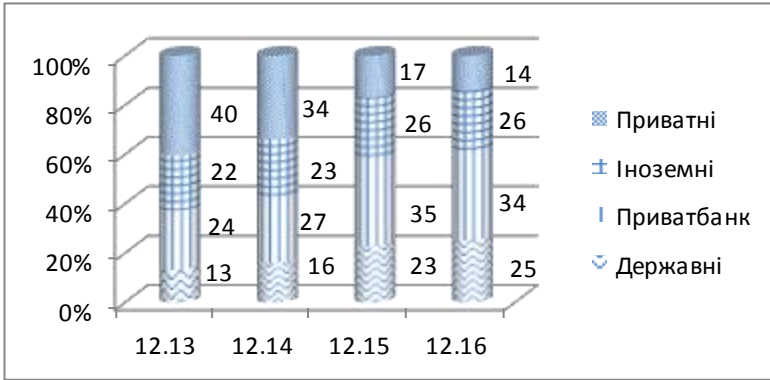

Рис. 8. Структура власності депозитів фізичних осіб банківської системи України, % [3]

У структурі зобов'язань найбільшу питому вагу займають кошти клієнтів, які на кінець 2016 року становили 73,4% (у 2013 році цей показник дорівнював 63,6%) (рис. 9).

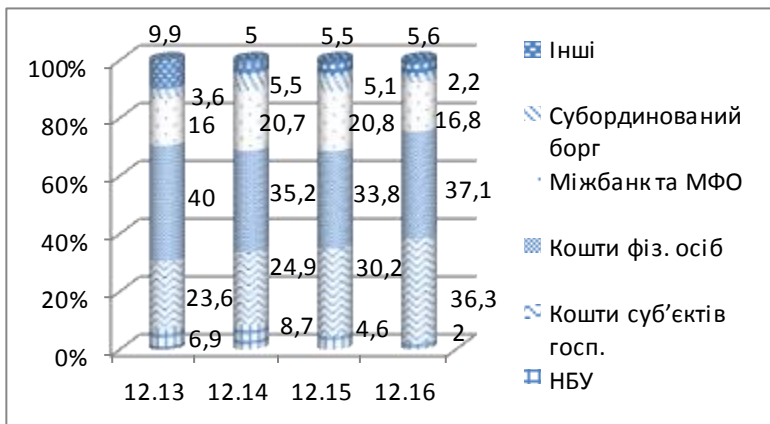

Рис. 9. Структура зобов'язань банків щодо вкладень, % [2]

Фінансовий результат банківської системи за 2016-ий, як і за попередні два роки, був від'ємним і склав -159,39 млрд грн (рис. 10).

Така ситуація пов'язана зі зменшенням чистого операційного доходу від основної діяльності та збільшенням обсягів відрахувань у резерви.

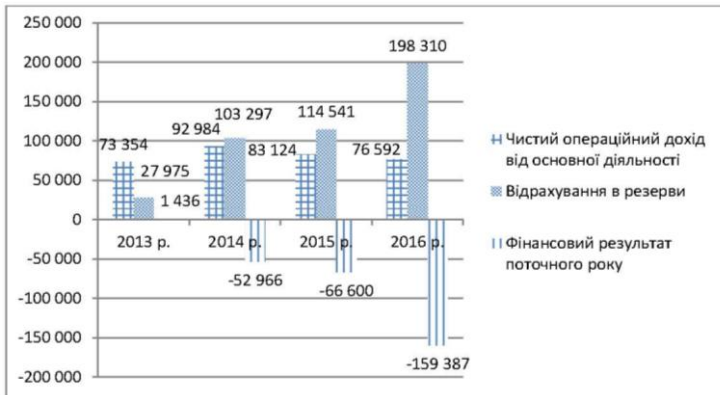

Рис. 10. Основні показники результатів діяльності банківської системи України, млн грн (складено за даними [1])

За підсумками 2016 р. 31 з 93 функціонуючих банків зазнав збитків на загальну суму 169,3 млрд грн. З цієї суми майже 80% (135,3 млрд грн) припадає на ПАТ КБ «ПриватБанк». Інші банківські установи, що завершили звітний період з додатнім результатом діяльності, отримали сукупно 10,82 млрд грн прибутку [1].

Висновки. Упродовж минулих років Національний банк України проводив очищення банківської системи, внаслідок чого на кінець 2016 року на ринку залишилось лише 96 платоспроможних банків. Перехід у грудні 2016 року ПАТ КБ «ПриватБанк» у власність держави призвів до збільшення частки державних банків у чистих активах до 52%, а у депозитах фізичних осіб – до 59%. Кредитування банками не було надто жвавим, зате банківські установи почали активно нарощувати портфель державних цінних паперів. У 2016 році було зафіксовано найвищий збиток банківського сектора в сумі 159,4 млрд грн, з яких майже 80% припало на ПАТ КБ «ПриватБанк».

Однією з найбільших проблем залишається низький рівень капіталізації банківських установ. Але уряду потрібно вирішувати цю проблему не лише підняттям мінімальної суми статутного капіталу та ліквідацією банків, а й створенням сприятливих умов для проведення реструктуризації шляхом злиття чи приєднання. Масова ліквідація банківських установ може призвести до монополізації на фінансовому

ринку. Отже, лише завдяки взаємодії уряду і банківських установ можливою подальший надійний та ефективний розвиток банківської системи України.

1. Аналітичний огляд банківської системи України за результатами 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://urik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf.

2. Огляд банківського сектора. – 2017. – Вип. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516>.

3. Чурій Олег. Макроекономічна ситуація та прогнози. Розвиток фінансового сектора: погляд з НБУ / Олег Чурій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=CC9C67AB0765CC9FAC2975A9C6E44249?id=50519868>.

4. Річний звіт 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=49064031>.

Горалько О. В., Высоцкая И. Б. Особенности функционирования банковской системы Украины на современном этапе

Рассмотрена специфика функционирования банковской системы Украины. Произведен анализ основных показателей деятельности банковских учреждений в современных условиях. Выделены изменения, произошедшие в банковской системе после проведения национализации в конце 2016 года одного из системно важных банков государства. Выявлены актуальные проблемы развития банковской системы по вопросам капитализации и выполнения графика повышения размера уставного капитала и предложены мероприятия по их решению.

Ключевые слова: банк, банковская система, ликвидация, реорганизация, капитализация, минимальный объем уставного капитала банков.

Goralko O. V., Vysotska I. B. Features of functioning of the banking system of Ukraine at the present stage

The article deals with the specifics of the functioning of the banking system of Ukraine. As of January 1, 2017, 96 banking institutions were licensed by the National Bank of Ukraine for banking activities. According to the schedule of increasing the minimum amount of authorized capital of banks and the analysis conducted, it can be argued that almost two thirds of banking institutions will not be able to execute schedules for increasing the authorized capital.

Reducing the number of banking institutions led to a significant reduction in the number of branches with 19,3 thousandths. In 2013 up to 10,3 thsd. In 2016, this in turn led to a decline in the number of bank employees for four years by 106,5 thousand people, which by the end of 2016 amounted to 140,1 thousand people.

Due to the nationalization of PJSC CB «Privatbank» as of January 1, 2017, the share of assets of banks with state participation was 52%, and in deposits of individuals 59%.

Total assets of banks increased by 10,6%, net – practically unchanged (+0,2%).

The financial result of the banking system for 2016, as in the previous two years, was negative and amounted to -159,39 bln. This situation is associated with a decrease in net operating income from operating activities and an increase in the amount of deductions in reserves.

One of the biggest problems is the low level of capitalization of banking institutions. But the government needs to solve this problem not only by raising the minimum amount of authorized capital and eliminating banks, but also creating a supportive environment for conducting restructuring through mergers or mergers. Mass liquidation of banking institutions can lead to monopolization in the financial market. Therefore, only the interaction between the government and banking institutions can further strengthen the reliable and efficient development of the banking system of Ukraine.

Key words: bank, banking system, liquidation, reorganization, capitalization, minimum amount of authorized capital of banks.

Стаття надійшла 22 грудня 2017 р.

УДК 502:504

**В. С. Дудюк,
Г. З. Леськів, В. В. Гобела**

ФОРМУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Обґрунтовано необхідність створення ефективного механізму економічного стимулювання екологічної безпеки в Україні. З'ясовано доцільність розгляду цього питання в контексті задоволення економічних, соціальних потреб населення та гарантування належного рівня екологічної безпеки держави. Окреслено негативні тенденції вітчизняної системи господарювання та природокористування. Трактовано поняття «економічний механізм стимулювання екологічної безпеки» та його головні критерії. Наведено основні елементи, що входять до складу критеріїв економічного механізму стимулювання екологічної безпеки.

Ключові слова: екологічна безпека, механізм забезпечення безпеки, економічний механізм, стимулювання, система критеріїв.

Постановка проблеми. Будь-яка екологічна система повинна розглядатися в єдності з економічною системою. Оскільки екологічна та економічна безпека є одними з найважливіших складових національної безпеки держави, то питання забезпечення екологічної та